

LA NISSAGA NOBILIÀRIA DELS CASTELLVÍ DE FLIX. UNA FAMÍLIA LIBERAL EN UN POBLE CARLÍ

PERE MUÑOZ HERNÁNDEZ

Professor de secundària d'història.

Secció d'Història Local del CERE i La Cana de Flix

A finals del segle XVIII el poble de Flix va ser una de les poblacions de l'Ebre que va viure un creixement econòmic més important. L'any 1783, Bernardo Espinalt, al seu *Atlante español...*,¹ ens oferí una descripció acurada de la vila de Flix, "realenga" des de l'any 1714 i amb 335 veïns, que el 1779 comptava amb 848 habitants i 1.400 habitants a finals de segle.

El fet de formar part del patrimoni reial, administrat per la batllia general de Catalunya, així com l'excel·lent situació geogràfica amb els peatges fluvials i els estratègics passos de barca va possibilitar l'aparició d'un nou estament important de privilegiats, quatre grans comerciants, de funcionaris com l'administrador de les salines de Flix, notaris com els Adell i Galceran, als quals s'ha d'afegir la presència entre els veïns d'un metge, un cirurgià, un apotecari i 23 patrons de llaüt.² Aquest grup de famílies benestants s'afegien a la família noble terrinent dels Oriol,³ una de les més antigues de l'Ebre català.

De totes les famílies benestants la dels Castellví, una de les famílies riberenques més actives en l'àmbit comercial, obtingué per partida doble el privilegi de ciutadà honorat de la ciutat de Barcelona i més tard rebé el nomenament de cavaller. Amb un paper actiu al llarg de sis generacions, important al llarg de tot el segle XIX i el primer terç del XX.

I

El comerciant Antoni Castellví (1729–1792), casat amb Raimunda Ambrós, també de Flix, és el fundador de la nissaga. Una de les primeres referències d'Antonino Castellví (figura 1) la trobem en una reclamació i inici d'un complex conflicte a l'Ajuntament de Flix del 9 de gener de l'any 1768 contra el procediment seguit en la subhasta d'arrendament d'un molí de sansa.⁴ Una segona referència és de l'any 1773 com a arrendatari de “los derechos de Flix y la Palma, manso de Flix, barca del rio Ebro, molinos de harina y aceite, hornos de paja”.⁵

Com a comerciant del negoci dels cereals que davallaven per l'Ebre posseïa diversos llaüts emprats en el transport d'aquesta mercaderia; a més va obtenir els arrendaments de la batllia de Miravet, de les comandes de Benissanet i d'Ascó i de la baronia de Flix.

També tenia negocis en la navegació fluvial. L'any 1779 consta que tenia una part de la propietat del llaüt *Sant Antonio Abad* patronejat per Francisco Rodes. Amb els anys també fou copropietari d'altres llaüts com el *San Pedro* i *Sant Phelipe*.

Morí a Barcelona l'any 1792. Els seus fills, Antoni i Felip, continuaren la seva tasca comercial.⁶

II

La segona generació del Castellví (figures 2 i 3) actuà de vegades mancomunadament, compartint la propietat de llaüts de riu, i especialment en subhastes d'arrendament. Per exemple, la comanda d'Ascó de l'any 1806 en escriptura atorgada a Saragossa. La comanda la integraven els termes d'Ascó, Vinebre, la Torre de l'Espanyol, Gorrapte i Camposines. El preu de l'arrendament era de 5.840 lliures jaqueses l'any.

Antoni Castellví Ambrós, nascut el 1752. Reconegut com a comerciant, terratinent i ramader. L'any 1805 sol·licità el nomenament de ciutadà honorat de Barcelona, el qual li fou concedit per Carles IV a Aranjuez el 10 de juny d'aquest any per la seva contribució a les obres del port de Tarragona. El 1818 refusà el nomenament de regidor degà de Flix pel seu precari estat de salut i el fet que vivia sol “con un hijo menor que cursa estudios”. Les seues idees liberals feren que durant la revoltes dels anys del trienni constitucional (1820–1823) s'hagués de refugiar a Reus, ciutat on fixà la residència definitivament ell i el seu fill: “D. Antonino Castellví natural de la vila de Flix y residente en esta de Reus [...] expone: Que por el mes de Mayo del año proximo pasado [1823] se trasladó a esta villa de Reus, en donde ha permanecido constantemente desde dha. epoca.”⁷

Felip Castellví Ambrós, batlle de Marina i comerciant, el 13 d'agost de 1804 va obtenir el privilegi de ciutadà honorat de Barcelona a Sant Ildefons, igual que el seu germà Antonio, per haver contribuït amb diners a les obres del port de Tarragona, i el 12 de juny de l'any 1807 a Madrid fou nomenat cavaller del Principat de Catalunya. Un dels factors que facilità aquest nomenament fou el fet que durant molts anys fou batlle de Marina sense sou de pobles com Ascó, Vinebre, Riba-roja, Mequinensa o Flix, “fomentando la matrícula tanto de gente como de embarcaciones; en terminos que se debe a vtro. zelo ser la mas numerosa de la Provincia después de Tortosa”.⁸

Fig. 1. Gravat d'Antonino Castellví, abril 1783, avui molí d'Oliflix, també conegut pel molí de butxaquina, amb un curiós jeroglífic, amb la inscripció "PRIE DIE ID APRILIS MDCCCLXXXIII ANTONINO VI" i la representació d'un castell amb dues torres laterals

Fig. 2. Comparació dels escuts d'Antoni i Felip Castellví Ambrós

El títol de cavaller anava associat amb l'atorgament de l'escut d'armes. Els seus negocis estaven estretament lligats al riu Ebre. Possedia diverses embarcacions tant fluvials com marítimes. El seu principal negoci era la compravenda de grans, tot establint contractes amb les ciutats de Saragossa i Barcelona per tal de fer-hi arribar els cereals necessaris per al seu abastiment.

L'ennobliment dels dos germans Castellví comportà la construcció de dos palauets urbans al carrer Major amb els seus escuts respectius a la façana.

L'any 1822, durant la revolta reialista, tenim un document on es constata que l'hisendat i cavaller Felip de Castellví Ambrós experimentà persecució i pèrdues considerables de béns i propietats. Un escrit del 12 de desembre ho constata

Habiendo preguntado por D(on) Felipe Castellví a un conocido de este y mio que hacia más de 4 meses que no había sabido de él, pero que le habían informado sujetos venidos la parte de Vinebre q(u)e los facciosos le habían saqueado varias veces la casa y q(u)e lo habían puesto a pedir limosna.⁹

Un any més tard es té constància que el batlle liberal de Flix, Felip de Castellví Pàmies (fill de Felip Castellví Ambrós) i altres membres del consistori, com Joan Larrosa, Pere Pallàs, Antoni Porta, Benito Blanch, Antoni Castellví havien fugit a Móra d'Ebre i després a Reus, tot coincidint amb les acaballes de les revoltes reialistes durant el trienni constitucional.

Qe. en 23 de Abril de 1823 marchó de esta villa con parte de aquel Ayuntamiento. Dn Felipe Castellví Baile, Juan Larrosa Tegr. 3º, Dn. Pedro Pallas Asesor, asociados de Magín Pujol, Ant. Porta, Dn Ant. Castellví con su hijo, Benito Blanch, y demas fama. de Dn Felipe Castellví mayor; Qe tomaron la ruta para Mora de Ebro, donde permanecieron ocho dias, y luego bajo los auspicios de tropas constitucionales pasaron a Reus en clases de emigrados.¹⁰

Felip de Castellví Ambrós morí a Tortosa el febrer de l'any 1838, ciutat on s'havia refugiat per les seves idees liberals amb la seua muller, Francesca Pàmies (de Ginestar). Havien tingut tres fills, Felip Raimundo (n. 1789), Antoni i Ramon, tres Castellví de la tercera generació de la nissaga.

III

La tercera generació dels Castellví, néts d'Antoni Castellví i fills de l'ennoblit Felip Castellví Ambrós, per ser una família liberal visqué de primera mà les convulsions provocades

"EL FET DE FORMAR PART DEL PATRIMONI REIAL, ADMINISTRAT PER LA BATLLIA GENERAL DE CATALUNYA, AIXÍ COM L'EXCEL·LENT SITUACIÓ GEOGRÀFICA AMB ELS PEATGES FLUVIALS I ELS ESTRATÈGICS PASSOS DE BARCA VA POSSIBILITAR L'APARICIÓ D'UN NOU ESTAMENT IMPORTANT DE PRIVILEGIATS."

"LA PRIMERA GUERRA CARLINA, TAMBÉ ANOMENADA GUERRA DELS SET ANYS, COMPORTÀ LA DIVISIÓ DE LA NOBLESA RURAL DE LA RIBERA D'EBRE."

Fig. 3. A l'esquerra, detall de la portalada d'Antoni Castellví Ambrós, avui Casagualda, carrer Major núm. 15; a la dreta, la casa de Felip Castellví Ambrós, carrer Major núm. 19

pel trienni constitucional, els darrers anys del regnat de Ferran VII i la Primera Guerra Carlina. Així, el fet de cercar refugi segur arran d'aquest llarg conflicte portà Felip i Ramon a establir-se a Reus, i Antoni, a Tortosa.

La Primera Guerra Carlina, també anomenada *guerra dels Set Anys*, comportà la divisió de la noblesa rural de la Ribera d'Ebre. Dels quinze llinatges que gaudien dels privilegis de *ciutadans honrats* o *cavallers*, cinc es manifestaren clarament filocarlistes i set simpatitzants del govern o liberals.¹¹ Entre els defensors de la causa carlista tenim els O'Callaghan de Benissanet, els Montagut i els Salvador de Móra d'Ebre, els Llar de Garcia i els Oriol de Flix.

El llinatge dels Oriol donà suport als carlistes des dels inicis, i ho féu durant tot el segle XIX i part del XX. Durant aquest conflicte va destacar l'advocat Bonaventura d'Oriol i de Salvador. Per contra, el llinatge dels Castellví des dels inicis fou un fervent defensor de la causa governamental, igual que la família Domènech de Vinebre. Així no és estrany que dos germans Castellví es casin amb dues germanes Domènech.

Una segona referència la trobem el 26 de desembre de 1834, als inicis de la Primera Guerra Carlina, quan una companyia de milicians a les ordres d'Antoni Castellví Pàmies atacaren per sorpresa els carlistes que es trobaven a Flix. Antoni Castellví era aleshores el comandant d'armes del fort de Móra d'Ebre.

Antoni de Castellví Pàmies (1784–1836) havia participat en la guerra del Francès amb el grau de capità del terç de Tortosa. El juliol del 1822 havia estat ascendit a tinent coronel d'infanteria. Morí el 17 de gener de 1836 arran d'un enfrontament amb els carlistes a Flix. Estava casat amb Francesca de Domènech Salvador, de Vinebre, matrimoni que havia tingut dos fills, Agustí, nat el 1830, i Lluís, nat el 1831, membres de la quarta generació de la nissaga.

El 17 de Enero de 1836, el capitan de nacionales de Flix, don Antonio de Castellví, salió del fuerte de Mora de Ebro con parte de la Milicia Nacional que le guarnecía, dirigiéndose hacia las masadas de la izquierda del Ebro, situadas delante del expresado pueblo de Flix, al que sorprendió de noche, pasando por medio de una pequeña barca, y encontrando una partida de facciosos dentro de una taberna, se arrojó sobre ella, recibiendo una descarga, de la que quedó muerto el espresado capitan Castellví, cuya muerte, á pesar de la desesperada resistencia que hicieron los facciosos, fué vengada con las de cuatro de ellos, habiendo escapado los demás, aunque la mayor parte heridos ó beneficio de la oscuridad.¹²

El seu germà Felip de Castellví Pàmies s'havia casat amb Teresa Domènech Salvador, germana de l'anterior, i fixà la residència a Vinebre. La seua filla Dolores serà la matriarca de l'època daurada de ca Don Joan de Vinebre en casar-se el 1842 amb l'ennoblit José de Martí.

Així ens trobem amb dos germans de Flix, Antoni i Felip, fills de Felip Castellví Ambrós i Francesca Pàmies, casats amb dues germanes, Francesca i Teresa, de la benestant família Domènech de Vinebre.

El tercer germà, Ramon de Castellví Pàmies, advocat, no solament experimentà pèrdues considerables en l'arrendament reial de Flix i la Palma, que compartia amb Joan Larrosa, sinó que també es refugià durant el conflicte a Reus i Barcelona. Havia estat milicià a Saragossa, enquadrat a la divisió de Ballesteros. L'any 1828 obtingué el títol d'advocat i el 1840 fou nomenat promotor fiscal del jutjat de primera instància de Reus.¹³

IV

La quarta generació està formada per Agustí, nat el 1830, i Lluís, nat el 1831, membres de la quarta generació, fills d'Antoni de Castellví Pàmies i Francesca de Domènech Salvador.

Finalitzada la Primera Guerra Carlina, es recordà que entre els principals veïns de Flix que s'havien vist afectats per la persecució carlista hi havia el cavaller i hisendat Felip de Castellví, els comerciants Joan Larrosa i Ramon Alabart, el tinent de la milícia Marià Adell i l'hisendat Vicente de Castellví, hereu d'Antoni de Castellví Ambrós, el qual havia fixat la residència a Reus.

Documentalment tenim un llarg parèntesi important un cop finalitzada la Primera Guerra Carlina. No és fins l'any 1860 que trobem registrats el molí de l'Assut i els molins del Gran, tots fariners, més dos trulls, a nom de Lluís de Castellví Domènech i Vicent Castellví Escolà.

Més tard, l'any 1864, el diari de sessions del Congrés del Diputats informa de les queixes de Lluís Castellví, Jaume Mestres i d'altres "nacionales" de Flix en relació amb les indemnitzacions pels danys provocats per la guerra carlina.¹⁴

L'any 1865 trobem Lluís de Castellví com jutge de pau de Flix. L'any 1873 el BOPT nomena el càrrec de jurats als dos germans, Lluís i Agustí, al costat de tres veïns més de Flix.¹⁵

El 20 de juliol de l'any 1875, un cop ocupat el castell i poble de Flix per part de l'exèrcit governamental de Martínez Campos i, per tant, acabada la Tercera Guerra Carlina a Flix, es nomenà Lluís de Castellví Domènech com a nou alcalde liberal.

L'any 1877, ja en plena restauració borbònica en la persona d'Alfons XII, el 8 de novembre, el BOPT publicà la llista del cens electoral de Flix, amb la relació dels electors i capacitats amb les quotes en concepte al dret electoral en pessetes; així, podem constatar-ne el nivell de riquesa per aquest ordre:¹⁶

- Dionisio de Oriol de Salvador: 725,06
- Vicente de Castellví Escolà: 708,34
- Gil de Oriol de Salvador: 602,15
- Luis de Castellví de Domènech: 429,51
- Ramon de Castellví Pàmies: 206,12
- Agustín de Castellví de Domènech: 164,27

Aquesta relació del cens electoral ordenat per la riquesa de l'elector ens ofereix per primer cop la comparativa de les dues famílies nobles de Flix, els Oriol i els Castellví. Els Oriol, defensors del carlisme, davant els Castellví, defensors de les idees liberals.

L'any 1879 tenim un nou ajuntament i nou alcalde en la persona del liberal Agustí de Castellví Domènech. Fou alcalde de Flix fins l'any 1882, quan va ser substituït pel carlí Josep Antoni d'Oriol de Castellví.

Aquest retall de la constitució de l'ajuntament del 1879 constata el control de la família del Castellví, mentre Agustí és nomenat alcalde i el seu germà Lluís "depositario" de l'ajuntament.

El 1883, Lluís de Castellví consta amb el càrrec de fiscal de Flix.

Una altra dada dels Castellví la tenim al BOPT del 2 de desembre de 1888 amb la publicació de les propietats afectades per la construcció de la via del ferrocarril a inaugurar el 1892. En la relació trobem una propietat de Lluís de Castellví de Domènech, que la treballa com a parcer Manel Llecha Font, i a la viuda de Vicent Castellví Escolà (fill d'Antoni Castellví Ambrós), resident a Reus, amb una propietat que la treballa com a parcer Jaume Armora Voltes.

L'any 1898, gràcies a l'Anuari Riera, tenim la constatació d'un canvi significatiu en la nissaga dels Castellví. L'Anuari ofereix la relació dels grans propietaris de Flix i aporta una novetat, en lloc de la viuda de Vicent de Castellví Escolà, descendent d'Antoni de Castellví Ambrós, apareix el nom de l'advocat de Reus Joan Casagualda Fontdevila, procurador de la família dels Castellví, el qual donarà nom a partir d'aleshores l'antiga residència i les propietats corresponents de Vicent de Castellví.¹⁷

L'any 1900, el 29 de desembre, mor als 69 anys Agustí de Castellví i de Domènech (1831–1900), casat amb Rosa Torres Camarasa (1837–1904), de Flix, tingué un únic fill i hereu, Lluís de Castellví Torres, el qual tres anys més tard també heretà les propietats del seu oncle Lluís.

L'any 1903, el 5 abril, mor amb 73 anys Lluís de Castellví de Domènech (1830–1903), vidu de Cinta Trillas Ortega, de Reus, i sense fills. L'hereu fou el seu nebot Lluís Castellví Torres. Cal esmentar que deixà com a usufructuària la "madre" Juana Tena i a cinc germanes de la Congregació de la Consolació la casa que havien convertit en convent, així com l'hort que habitaven.

Segons Julio García Velasco al seu estudi sobre “El beato Manuel Domingo y Sol y el sacerdote hoy”, moribund estant, “enfermó gravemente Don Luís de Castellví, excelente caballero de arraigadas convicciones cristianas. Convencido que dentro de pocos días se presentaría ante del Tribunal de Jesucristo y a los Santos Sacramentos”, donà la clau d’un calaix al capellà Simón González per accedir a 2.000 pessetes, quantitat de diners que foren lliurades a mossèn Manuel Domingo Sol (beatificat per Joan Pau II l’any 1987) per contribuir a les obres del Temple de la Recuperació de Tortosa.¹⁸

V

Lluís de Castellví Torres, nascut el 29 de juliol de 1870, es casà amb la gandesana Rosa Boira Busquets (1879–1961) (figura 4). Tingueren quatre fills, Rosa Teresa l’any 1905, dos bessons, Josep Antoni i Lluís, nascuts el 1907, i Teresa, morta als pocs anys el 1919, víctima de l’epidèmia de grip “espanyola”.

L’1 de gener de 1906 Lluís de Castellví Torres és nomenat alcalde de Flix, representant el partit Liberal Conservador.¹⁹ Amb un mandat marcat per la gran riuada del 1907, per la constitució l’any 1909 del Sindicat Agrícola i del centre Ateneo Obrero Recreativo. L’any 1923, després del cop d’estat militar del general Primo de Rivera, Lluís de Castellví Torres fou nomenat nou alcalde fins al març de 1925. L’any 1924, en constituir-se la secció flixanca del partit del dictador Primo de Rivera, la Unió Patriòtica, constarà com a vicepresident. Progressivament es constata un allunyament de l’activitat pública. El període de la República visqué l’impacte de la mort sobtada del seu fill Josep Antoni el 1932.

Cal destacar que al començament de la Guerra Civil la confiscació i saqueig de la casa pairal del carrer Major, on instal·laren la seva seu les joventuts llibertàries. Prèviament Lluís de Castellví i família s’havien refugiat al Pont de Vilomara i més tard a Manresa, ciutat on vivia la seua filla.

Lluís de Castellví Torres morí a Flix, a casa seva, al carrer Major numero 19, a l’edat de 83 anys, el 23 de juliol de 1953 (figura 5).

VI

La sisena generació de la nissaga dels Castellví fou truncada per dos morts en plena joventut. Josep Antoni de Castellví Boira, llicenciat en ciències químiques, mort sobtadament als 25 anys a casa seva a finals d’agost del 1932. Lluís de Castellví Boira, militar de carrera, mort al front d’Aragó amb 31 anys.²⁰ L’únic membre dels Castellví que sobrevisqué a la mort dels germans bessons fou Rosa de Castellví Boira, casada amb el metge Francisco Barbero Ballester.

Apunt final. Per finalitzar aquest treball hi hauríem d’afegir dues generacions més, la setena és representada per Josep M. Barbero de Castellví, darrer en dur el cognom ennoblit *de Castellví* com a segon cognom, així com els components de la vuitena generació, Francesc i Josep Maria, residents al mateix domicili construït pel seu avantpassat Felip Castellví Ambrós, al carrer Major número 19, palauet urbà que ens ofereix el testimoni històric d’una de les famílies benestants contemporànies més importants de Flix.

Fig. 4. Casament de Lluís de Castellví i Rosa Boira

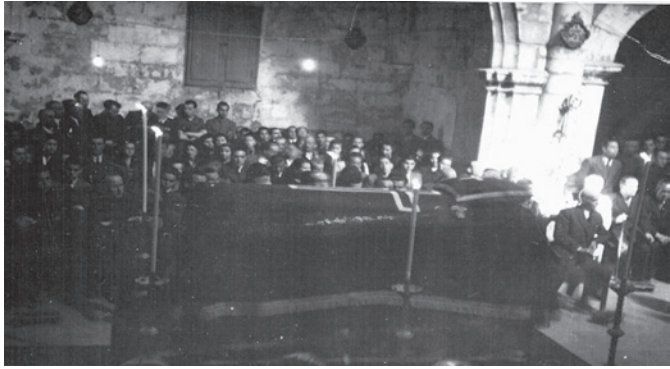

Fig. 5. Imatge dels funerals per Don Lluís a la capella dels Castellví de l'església de Flix (23-7-1953)

“ELS COMPONENTS DE LA VUITENA GENERACIÓ, FRANCESC I JOSEP MARIA [BARBERO CASTELLVÍ], RESIDENTS AL MATEIX DOMICILI CONSTRUÏT PEL SEU AVANTPASSAT [...], AL CARRER MAJOR NÚMERO 19, PALAUET URBÀ QUE ENS OFEREIX EL TESTIMONI HISTÒRIC D'UNA DE LES FAMÍLIES BENESTANTS CONTEMPORÀNIES MÉS IMPORTANTS DE FLIX.”

BIBLIOGRAFIA

- CONDE DE LOS ACEBEDOS, José Miguel de Mayoralgo y Lodo (1938): *Movimiento Nobiliario, 1931-1940*.
- ESPINALT, B. (1783): *Atlante Español o descripción General de todo el Reyno de España, Principado de Cataluña...*, vol. VI, part III, Madrid, p. 102.
- GARCIA VELASCO, Julio (2008): *El beato Manuel Domingo y Sol y el sacerdote hoy*. En línia: www.seminariosdigital.es.
- RUIZ Y MORALES, Joaquín (1856): *Historia de la milicia nacional: desde su creación hasta nuestros días*. Ed. Prats y Ruiz.
- SERRANO DAURA, Josep (2000): *Senyoriu i municipi a la Catalunya Nova (segles XII-XIX)*, vol. II. Fundació Noguera, Barcelona.
- VILAR, Pierre (1975): *Catalunya dins l'Espanya moderna*, vol. 3. Edicions 62, Barcelona.
- VINAIXA MIRÓ, Joan Ramon (1994): *La navegació per l'Ebre català en el darrer quart del segle XVIII (de Riba-roja a Miravet)*. Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, Flix.
- (2006): *Set anys de guerra civil (Ribera d'Ebre, 1833-1840)*. Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, Flix.
- (1996): *Les famílies benestants de Flix a la fi del segle XVIII*. Tarragona. Paratge Tarragoní, 10.
- (2003): *El Trienni Constitucional al partit de Tortosa (1820-1823)*. Cossetània Edicions, Valls.
- (1998): *La postguerra del francès i la revolta de 1822 a l'Ebre*. Columna Tresmall, Barcelona.

Fonts documentals

El Boletín Oficial de la Provincia de Tarragona, 1873 i 1877.

Diario de las Sesiones de Cortes. Volum 5, Cortes. Congreso de los Diputados, 1864.

Heraldo de Tarragona, Diario político, órgano del Partido Liberal Conservador, 4 agost 1908.

NOTES

1. ESPINALT, Bernardo. *Atlante español o descripción general de todo el Reyno de España, Principado de Cataluña...*, vol. VI, part III, p. 102.
2. VINAIXA MIRÓ, Joan R. *Les famílies benestants de Flix a la fi del segle XVIII*, p. 13.
3. 1640, 30 de juliol. La família Oriol accedeix a l'estament nobiliari. Pere Pau d'Oriol i Lecha, notari reial, obté el títol de ciutadà honrat de la ciutat de Barcelona. Estava casat amb Isabel-Ana de Montagut. El seu fill José Francisco de Oriol i Montagut obtingué el 1680 el títol de cavaller.
4. SERRANO DAURA, Josep. *Senyoriu i municipi a la Catalunya Nova*. Vol. II, p. 1004-1006. Molí de sansa per a la producció de sabó i altres productes elaborats amb les oliasses.
5. VILAR, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya moderna*, vol 3, p. 517.
6. La casa Antonino és un edifici al nucli urbà de la població, a l'extrem nord del nucli antic de la vila, al carrer del Pont, a pocs metres de la costa del Graner i de l'antiga resclosa.
7. VINAIXA MIRÓ, Joan R. *La postguerra del francès i la revolta*, p. 118.
8. VINAIXA MIRÓ, Joan R. *Les famílies benestants de Flix a la fi del segle XVIII*, p. 29.
9. VINAIXA MIRÓ, Joan R. *El Trienni Constitucional al partit de Tortosa*, p. 260.
10. VINAIXA MIRÓ, Joan R. *La postguerra del francès i la revolta*, p. 118.
11. VINAIXA MIRÓ, Joan R. *Set anys de guerra civil*, p. 75-76.
12. RUIZ MORALES, Joaquín. "Historia de la milicia nacional: desde su creación hasta nuestros días". Ed. Prats y Ruiz.
13. VINAIXA MIRÓ, Joan R. *Set anys de guerra civil (Ribera d'Ebre, 1833-1840)*, p. 118.
14. *Diario de las Sesiones de Cortes*. Volum 5, Cortes. Congreso de los Diputados, 1864.
15. *Boletín Oficial de la Provincia de Tarragona*, 21 març 1873.
16. *El Boletín Oficial de la Provincia de Tarragona*, 8 novembre 1877.
17. Aquest palauet forma part del patrimoni monumental de Flix.
18. GARCIA VELASCO, Julio. *El beato Manuel Domingo y Sol y el sacerdote boy*, p. 7.
19. *Heraldo de Tarragona*, 4 agost 1908.
20. *Movimiento Nobiliario, 1931-1940*. Any 1938. José Miguel de Mayoralgo y Lodo Conde de los Acebedos.